

Եւ այս միջոցիս Ռուսէն ցաւաւորի մէջ էր նա, որք հայրս պրբունի գործադարւածեան մէջ կը գտնուէր. և ուր կար նաեւ նոր փիլիսոփայութիւն ստացանող մէկը որ բոլոր հետաքրքիր անձինքը կը զարմացունէր : Եղբայրս ստիպուեցաւ իրեն բարեկամներէն երկու երիտասարդ մարդկանց հետ այս մարդու մօտ գնալ. բայց շատ զարմացան, երբոր տետան թէ անկից իրենց հետ բանակցելով և իրեն փիլիսոփայութեան սկզբունքները բացատրելով այնպիսի հետեւեւթ թիւններ կը հասնէր անոնցմէ հաւատոյ խոդիրներու մասին, որ եկեղեցւոյ վը ճիւղներուն քէմ առ դէմ կը հակադաշէին : Եւ փիլիսոփայն իրեն թիւք խելամառութեամբը կ'ապացոյցանէր թէ Վիսուսի Քրիստոսի մարմինը սուրբ կուսի արիւնէն կազմուած չէր սոյ ուրիշ ասանձին նիւթով մը լսոեց՝ ուսմ կը համարէր : և գորիշ ասոր նշման բաներ, Վիսուք անոր գէմը խօսեցան, բայց նա իրեն մաքին վրայ հաւատառուն կեցաւ : Ու քոր ասանք նըշմարելով այն վտանգը՝ զոր ապականալ զգացմանց տէր եղող մէկը, իրեն գաղափարները երիտասարդութեան հաղորդելու թշուառութենէն յառաջ պիտի բերէ, որոշեցին նախ ամենուն աղգարարութիւն ընել, և յետոյ գաղտնեցունել զայն բոլորովին իրեն վարդապետութիւնը տարածելէն : և թէ իրեն տրուած խորհրդին ընդիմա՛նայ : Եւ այս պատահեցաւ իրողութիւնը : Որովհետեւ նա այս խորհուրդը արհամարհեց, ուստի ասանք իրենց պարտաւորութիւն համարեցին իմաց տալ Պ. Տիւրքային որ այն ժամանակ

հրամանաւ արքեպիսկոպոսին Սուրենի վիճակին մէջ եպիսկոպոսական պաշտօնն կը վարէր ։ Պ. Տիւ. Պէլայի՝ այդ մարդը որոնել տուաւ և հարձախորդ ձեւով զայն հաւատոյ երկդիմի դաւանութեամբ մը, զոր նա իրեն ձեռք դրեց, բարձրովն խաբուեցաւ և մանաւանդ մեծ բանի անդ չորդասայս կարեւոր խնդիրը, որ երեք երթ տասարդներէն առարջարկուած էր, Սակայն երբ ասօնը, այսինքն եղբայրս, և իրեն երկու բարեկամները տեսան այս հաւատոյ դաւանութիւնը, ճանչցան անոր մեծ վնասակարութիւնը, ոգ զերեւնի ստիպեց իսկ և իսկ երթալ գրունել նոյն իսկ Սաւենի արքեպիսկոպոսը կայանի մէջ. որ այս ամեն իրողութիւնը աշէկ մը քննելով այնքան կարեւոր գտաւ զայն, որ իսկայն իւր խորհրդականին յայտադիր մը զրկեց, որուն մէջ յայտնապէս կը հրամայէր Պ. Տիւ. Պէլային տալ հրաժարել ալ մարդուն հաւատոյ այն խնդրոց արխալ կարճիքէն, որոց համար ամբաստանուած էր, և ամեն վէճ և հարցալ փորձութիւն կատարել խորհրդանշութեամբ ամբաստանողաց ։ Երբ զուլթիւնը այժմ շատ զիւրին կատարուեցաւ, փիլիսոփան արքեպիսկոպոսէն ատեն և իրողութեամբ վերստին իւր բոլոր սխալ գրութիւններէն կամ վարդապետութիւններէն հրաժարեցաւ անկեղծօրէն, որովհետեւ այնուհետեւ երբէք յիսութեան նշոյլ մը զինքը ամբաստանողներուն դէմ չի ջուլցուց, առով մարդ կրնար մակաբերել որ այն անձամբ անձը խաբէր էր այն իսկ եղբակացութիւններով, որոս իւր արխալ փղզուայններէն կը հանէր, որք

մարիտը կը խոստովանինք որ բնաւ ա-
նոր մէջ մարդ չէր կրնար գտնար նը-
պատակաւ մը այնպէս դաւանելուն, և
միւս կողմէն ալ զայն միմիայն իրեն
մոլորակութենէն ազդելու գիտաւ-
րութիւնը ունէին միւսները. որպէս
զի այն երիտասարդներն ալ անկէջ ա-
զատ մնան, որոնք նշնպիտի նաւը իրն-
դիրներուն մէջ կարող չէին ճշմարի-
տը սխալէն որոշել: Այսպէս բազմ-
բութեամբ գործը վերջացաւ և եղ-
բնայն շարունակեց (Նոտուծոյ հաճոյ
ընտրու միջոցներ որոնել, և այս քրիս-
տոնէական խոստովանութեան սէրը
քան և չորս տարեկան հասակին այն-
չծով իրեն մէջ վառեցաւ որ բոլոր մեր
տան մէջ ծաւալեց աւելի անգամ
հայրս երբէք իրեն ամօթ համարե-
լով որդւոյն փորձագետութեան հե-
տեւել, մինչեւ իւր մահը, շարունակ
լի նաւորինական գործաւնութեամբ
որդար կեանք մը անցուց, Վարս՝ որ
խիստ տաղանդաւոր էր և ճիս մտաց
ճիւղ տէր, և իրեն մանկութենէն այն-
պիսի համբաւ մը ունէր, զոր շատ քի-
չերը կ'սեննան իւրական սեռէն, այն-
պէս մը շարմեցաւ եղբոր ճատ երէն
որ բոլորովին Նոտուծոյ նախընտրու
համար որոշեց հրաժարիլ այն ամեն
օգնականներէն և աշխարհային վայելքա-
թիւնէն զոր մինչեւ այն ժամանակ սի-
բաս էր, և հաճատաւոր դարձաւ այն
ամենէն մէկ սուրբ և ամենախիստ
վանիք մէջ իւր այնքան գեղեցիկ ա-
վարութիւններ մտցուց, որովք ար-
գէն Նոտուծոյ զինքը զարդարած էր,
և մարդիկ զայն աւելի մեծ պաշտօն-
ներու արժանի գտան, զորս մեծ հա-
ւատարմութիւն մը միշտ անթերի կա-
նաչեց. և այսպէս սրբութեամբ մե-
ռան 1661 հոկտեմբերի 4 ին, Երեսուն չորս
տարուան հասակին մէջ:

Իսկ բարութիւնները գործելու համար
կը ծառայեցնէր, կը տառապէր իրեն
չարութեան հիւանդութեանց մէջ,
որ քանի գնաց աստիպացաւ, բայց ո-
րովհետեւ այն ժամանակ անիկա ու-
րիշ ուսմանք և գիտութիւն չէր ծան-
նար բայց միայն մարդկային կատարե-
լագործութիւնը, աւստի մեծ զանազա-
նութիւն մը կը գտնէր ասոր և մինչեւ
այն ատեն իրեն միտքը հոգնեցնող
գիտութեանց մէջ, ինչու որ իրեն տը-
կարութիւնները փոխանակ ուրիշ ու-
սմանց մէջ յատկաշահելուն արդէնք
բարութեան քննահատակն անոր կը նշան-
ակէր նայն իսկ տկարութեանց մէջ,
զորս զարմանալի համբերութեամբ կը
կրէր: Արածներս զգալի բնելու հա-
համար կը պարտաւորիմ օրինակ մը
յատաջ բերել:

Վայ ի միւս տխրութիւններէն
կամ հիւանդութիւններէն անտակ մը
հիւանդութիւն ևս ունէր, որ չէր կր-
նար հեղուկ բան մը խմել կամ կրնել
առանց տաքցունելու, և այն ալ մէկ
մէկ կ'աթիւ և անկէ զատ ունէր դը-
խաւ անտանիք ցաւ մը, և չափազանց
տաքութիւն ընդերաց և ուրիշ շատ
ցաւեր, որոց համար բժիշկները իրեն
սրտաւիրեցին երկու օր միանգամ
լուծողական դեղ առնուլ, մօտ երեք
ամիս, այնպէս որ ամեն տեսակ դեղերը
ընդունել պէտք էղաւ, զանոնք նախ-
ջրահելով և կ'աթիւ կ'աթիւ կ'անելով ա-
ռանց տաքունելի, որ ճշմարիտ տանձնիք
մ'էր և իրեն մօտ բոլոր եղողներուն ալ
ցաւալի:

Այս դարմաններու շարունակու-
թիւնը և ուրիշներ զորս անոր դու-
ծաղիւ տուին, զինքը քիչ շատ հազա-
տացուցին, բայց կատարեալ առողջու-
թիւն չը տուին, այնպէս որ բժիշկնե-
րը զայն բարորոշին առողջացնելու հա-
մար սպաւորութեամբ ըսին որ մտաց

դատարանները թաղու աղետը է և միայն
որչափ փաթեթ է ուրախանալու միջոց
ներ փնտռուել զբոսանքներով և իրենց
լրտ նստի և առաջ մերժեց այս խոր
հուրդը, քանի որ վտանգ կը նշմարեի
անոր մէջ, բայց վերջապէս հաւանե-
ցաւ հետեւել անոնց շտապին, իրեն
առաջնութիւնը վերստին ձեռք բերե-
լու համար բոլոր իրեն շիրքը փնտի-
րու պարտաւորութիւնը դիտարկ, և
խորհեցաւ որ արտառաւոր զեւանքնե-
րը իրեն չեն վնասեր, և սկսաւ ներե-
լու չափ զուարճանալ և թէպէտ ին-
քուստի արդարութեամբ ինքը տղտո-
միայն ծառութիւններէ, այնու տե-
նային, որովհետեւ իստաւ զայն ա-
ւելի մեծ և կատարեալ կոչման կը
պատրաստէր, չը թողուց զանկիւյ այս
փնտալին մէջ, և ձեռք առաւ այնպէս
տառիկն համար միւս բոլոր, քիչպէս որ
ժամանակին եղբայրս ձեռք պտած էր
բոլոր աշխարհային Ժամապարհէ քա-
շել հանելու համար, Բայց այն ժա-
նանսկին հաստատուող էր, և առ-
կանք մը կը վարէր, որ բոլոր փնտրին
մէջ եղողներուն արինակ կրնար բլլալ,
այս փնտալին մէջ լլլալով, նա չը կրցաւ
հանդուրժել և տեսնալով որ նա՝ ու-
րուս իստաւ ձեռք վերջը տա շնորհքները
կը պարտէր, չէ կրցեր զայն ժառան-
գել և իւր արտիճեան եղբայրս յաճախ
զանկիւյ կը տեսներ, ուստի այս ալ
յաճախ իրեն կը խօսէր անոր վրայ, և
վերջապէս քաղցրութեամբ և զօրաւոր
պատճառներով համոզեց զայն որմէ
ինքը առաջին անգամ համոզուած էր
Վայսպէս եղբայրս որդեց թողուլ բոլոր
թալին աշխարհի հետ ունեցած հաղոր-
դակցութիւնը և անցաւ որ վայելքնե-
րը՝ քիւր առողջութեան գտանգէն ան-
գամ չանհամեմատ, որովհետեւ կը հա-
ւասարձ որ երբանկութիւնը տմեն բա-
նէ նախաժամեայ է :

Վայս միջոցաւ 30 տարեկան էր և
և շարունակ հիւանդատ և ժառանգա-
պառաւորէն միջեւ իւր մահը ան-
ցուցած կենացեղանակը միջոցնակ էր
Վայս նպատակին հասնելու և իւր բա-
լըր ստիպութեանները ընելու համար
անհաշիւութեանը դիտարկ միջոց մը
երեւցաւ իրեն, առաջին քանի մը ժա-
նանակ գիւղը բնակեցաւ, որովհետեւ վե-
րադարձած ժամանակ յարմարեալ և
այնքանանգամ կ'ըսէր որ ուզէ աշխարհ
կը թողուլ, որ վերջապէս աշխարհ
գիւղը թողուց և այս անհաշիւութեան
թեան մէջ նա երկու գլխաւոր սկզբ-
բանց վրայ հիմնեց իւր կենաց կանա-
նը և այսինքն հրաժարիլ քոյրը զտա-
նութիւններէ և ամեն սննդանութիւն
ներէ, և այս կանոնաւորութեան մէջ
իւրեն կենաց միացողը անցուց : Եւր
մէջ ալ յարկուելու համար սկսաւ ան-
կից ի վեր ինչպէս և մինչեւ վերջը
իրեն ծառայից պատասխարութեանը
մասնակցիլ, որքան որ իւր կարողութե-
անը կը ամենէր, օրինակի համար,
գլխաւոր ան պատկերաւ մահիճները
ինքը կը շակէր, և խահանդէն իւր
ձառք ինքը կը բերէր սենեակին մէջ
և վերադարձնէր նա կը տանէր, և սկիւ-
նեղը միայն կը գործածէր իրեն կերտա-
կուր երկուս և քաղցր երթալու և
ուրիշ այնպիսի բաներով, որ անձամբ
անձին ինքը կարողութեան չունէր ը-
նելու : Իրեն բոլոր ժամանակը աղօթ-
քով և առ-բը գրոց ընթերցմանը
կ'անցունէր, այս վերջինին մէջ անհուն
կամ չարազանց ուրախութիւն կը գոր-
էր կ'ըսէր որ առ-բը Վիրբը ժողաց գի-
տութեան մը չէ, այլ արտի, որ անոնց
համար հասկանալի է, որոնք աղիւ-
նիրտ ունին, իսկ անոնք՝ որոնք աղիւ-
նիրտ չունին, անոնց համար բոլորովին
մութ է :

Վայս դիտարկութեամբ շարուն-

նակ Ս. Գիրքը կը կարդար հրաժարու-
լով բոլորովին իւր մտայն ամեն յայտ-
բեւեւ և այնպիսի մտադրութեամբ և շա-
րունակութեւ կը դադարէր անոր, կը դե-
գերէր անոր մէջ, որ ամենիւ քաջ գիտէր,
այնպէս որ սխալ երբեք մարդ չէր կրն-
նառ բան մը իրեն պատմել, որովհետեւ
երբ Ս. Գրոյ վրայով խօսք մը ըլլար,
ճշդութեամբ կ'ըսէր՝ այս սուրբ
գրքէն է և այն չէ՝ ըսելով տեղը կը
ցուցնէր ։ Սեփ հոգատարութեամբ
մեկնութիւնները կը կարդար, վասն
զի կրօնի յարգանքը ուր ինքը ման-
կութենէ սնած և մեծցած էր, ջերմ
սիրոյ փոխուած էր հաւատոյ ճշմար-
տութեանց համար, թէ մտքի հնա-
ղանդութեան կամ հպատակութեան
մասին և թէ երկրի մէջ ի կիր արիւ-
նելու, որուն մէջ կ'ամփոփի բոլոր
կրօնը, և այս սէրը կը ստիպէր զինքը
ջնջել այն ամենը, որ կրնար բնդդիմա-
նալ և հակառակել այս ճշմարտու-
թիւններուն ։

Բնական ճարտարախօսութիւն մ'
ունէր, որ անոր սքանչելի դիւրու-
թիւն մը կուտար խօսելու ինչ որ կը
կամէր, և ինքն ալ անոր վրայ այն կա-
նոնները աւելցուց, զորս ստիպելն
անձ մը խորհած չէր, և որոնք իրեն
այնչափ օգտուէն էին, որ իրեն գրած
սքին հեղինակ ինքը կը համարուէր,

այնպէս որ՝ ոչ թէ միայն կրնար ըսել
ինչ որ կ'ուզէր, այլ նաև կ'ըսէր այն
ոճով, ինչպէս որ իրեն հաճելի կը
թուէր, և իրեն գրութիւնը կը ներ-
կայացնէր ճշմարտութեամբ այն՝ զոր
ինքը կ'ստաջադրէր, և այս բնական
յատակ և միանգամայն զօրաւոր և ազ-
դու գրելու ոճն այնքան իրեն յա-
տուկ և մասնաւոր էր, որ երբ Վա-
ստակն Նաթանիէլը հրատարակուեցան,
ամեն մարդ իմացաւ որ նորա գրածն
է ։ Թէպէտ և նոյն իսկ իրեն մեք-
ձաւորներէն ջանացաւ երբեմն դայն
բոլորովին ծածկել, Վաս միջոցիս էր որ
Վստուած հաճեցաւ իմ այլիկս բը-
ժկէլ մէկ մեծ ցաւէ ապա և արատ-
ուական վէրքէ մը (astule lacrymale) որ Յ-
տարի և կէս այնպիսի կերպով մը ճա-
րակեցաւ, որն որ թարախը ոչ թէ մի-
այն աչքէն այլ և քթէն և բերնէն
կ'ելլէր, որուն համար ամենաճարտար
փրարայմները անբժշկելի է կ'ըսէին,
սակայն մէկ փայրկերի մէջ բժշկուեցաւ,
սուրբ փշոյ մը շփմամբ, և այս հրաշքը
այնչափ վաւերական դարձաւ, որ ա-
մէնքը կը խոստովանէին, ամենամեծ բը-
ժիշկներ և Գողգոթայի ամենաճարտար
փրարայմները կը վկայէին, և եկե-
ղեցւոյ վաւերական վճռով եւս հաւ-
տատեցաւ ։

(Շարունակելի)

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՔ ԱՂԶԻԱՆՅ ՄԷՁ

Խոսիլ. — Երկար ժամանակէ ի
վեր կերպարանքդ տխուր երեւոյթ մը
ունի, որուն պատճառը գուշակել ան-
կարող գտնուեցայ ցորդ, յիրաւի շատ
անգամ գաղտնի հետազօտութիւն
ներ ըրի, այլ անդեկութիւն մը ստա-
նալ չլաջողեցայ, իսկ այսօր գրեթէ
ոյն տեղս ձեր հետաքանչիւն գտնը

ւերու բարեբաղդութիւնը ունեցայ,
վստահ եմ որ ձեր մոքին յուզման
պատճառն ալ իմանալու պատիւը պի-
տի ունենամ ։

Սահականդ. — Վաս ինչպէս որ կը կար-
ծէք՝ ճիշդ է, ես ալ զպացած եմ որ
մտքիս յուզմունքը կերպարանացաւ վը-
րայ սրտմտութեամբ և միանգամայն